

## **Mokete wa Letsatsi la Puo ya Mme – tsela eo NWU e tswelang pele ho aha thuto ya dipuo tse ngata**

Bekeng e e fetileng re ketekile Letsatsi la Moatjhaba la Puo ya Mme (IMLD). Mookotaba wa IMLD ya selemo sena ke ke *Ho leba bokamosong bo tswelang ka thuto ka dipuo tse ngata*, o behang mosebetsi wa ditsi tsa thuto ho ntlafatseng thuto ka puo ya Mme sehlohlolong ka mokgwa o tiileng. Lekgotla la Dipuo tsohle la Afrika Borwa (PanSALB) le phatlaladitse kgwedi ena e le kgwedi ya matsholo a puo kgwedi ena e le kgwedi ya matsholo a puo mme jwaloka ntlhakgolo ya ketekelo e ile ya tshwara tshekatsheko Sandton e neng e bitswa *Dipuo tsa rona tsa semmuso ke tsa semmuso hole ho kae?*

Mookotaba wa IMLD ya selemo sena ke *Ho leba bokamosong bo tswelang ka thuto ya dipuo tse ngata*, o behang mosebetsi wa ditsi tsa thuto wa ho ntshetsaple thuto ya puo ya Mme sehlohlolong. Lekgotla la Dipuo tsohle la Afrika Borwa (PanSALB) le phatlaladitse hore kgwedi ena e le kgwedi ya ho tsosolosa puo mme jwalo ka ntlhakgolo ya diketekelo, hoseng hona o tshwara tshekatsheko Sandton e bitswang *Dipuo tsa rona ke tsa semmuso hole hokae?*

Ena ke potso eo re loketseng ho ipotsa yona mabapi le makato yohle e meraro ya thuto. Hna jwale, ha ho letho le lengata le etswang mabapi le thuto ka puo ya Mme ka dipuo tsohle tsa rona tsa semmuso ntle le Senyesemane, le hose hokae, SeAforikanse. Thuto ka puo ya Mme e fuwa sebaka se senyenyane haholo ho tloha sekolong sa mathomo le boemong ba theshari haholoholo. Empa dibuka tse ngatangata di teng tse buwang ka melemo ya thuto ka puo ya Mme.

E bulela phihlello ho thuto bakeng sa batho ba buwang dipuo tse nyane le tsa boholong tsa Aforika. E boetse e molemo ho fetisisa bakeng sa kakanyo ya ho ithuta mehopolo e metjha le ho itlhahisa ka boiqapelo. E thusa hore bonkakarolo ka sehlopheng mabapi le dikateng tsa thuto bo etsahale pakeng tsa titjhere le moithuti. Thuto ena ke yona e tshwereng dikateng tsa tikoloho ya setso moo puo e bewang teng; mme e ntlafatsa tlhahiso e nepahetseng ya tsebo, ha tekolo e sebetsang ya tsebo e hlile e fetoha ya nnete ka puo ya Mme.

Finland, e nang le e nngwe ya disistimi tse atlehileng ho fetisisa lefatsheng tsa thuto, e sebedisa dipuo tsa seFinnish le seSwedish jwaloka dipuo tsa thuto – mme ha ho le e nngwe ya tsona e leng e nngwe ya dipuo tse kgolo tsa lefatsho!

Leha ho le jwalo, tsohle tse kahodimo di mabapi le thuto ka *puo ya Mme*, ha mookotaba wa IMTD ona o bua ka thuto ka *dipuo tse ngata*. Mme haeba re re ha ho letho le etsang mabapi le thuto ka puo ya Mme Afrika Borwa, jwalo ebile ho mpefetse ho feta ntlheng ya thuto ka dipuo tse ngata.

Ke ka hoo morao tjena NWU e ntseng e itekola maikutlo. Ke dilemo tse fetang leshome jwale re sebetsana le ho theha tikoloho e re ka reng e ya sebetsa ya yunivesithi ya dipuo tse ngata moo teng ho nang le sebaka sa Senyesemane, SeAforikanse le dipuo tse pedi tsa mabatowa tse buwang ditikolohong tsa dikhamphase tsa rona, e leng Setswana le Sesotho.

Molawana wa rona wa puo o hlalosa hore NWU e na le dipuo tse tharo tsa semmuso e leng Senyesemane, SeAforikanse le Setswana, mme Sesotho Khamphaseng ya Vaal se sebediswa jwaloka puo ya tshebetso ya tlatsetso. Dipuo tsena tse nne di sebediswa bakeng sa maemo a itseng a dikgokahano tsa kahare, hammoho le bakeng sa matshwao a khamphase, leha e se dikhamphaseng tsohle tse tharo le dibotong tsohle. Khamphaseng ya Potchefstroom teng matshwao a khamphase a fumaneha ka dipuo tsohle tse tharo.

Hajwale SeAforikanse ke sona puo ya sehlooho diphapusing tsa thuto Khamphaseng ya Potchefstroom, empa dihlopha tse ding di fanwa ka Senyesemane. Phihlello e netefatswa ka ditlalese tse etsahalang ka nako e le nngwe le tsa puo tse pedi le tsa puo e le nngwe, hammo le ka tshebediso ya botoloki ba thuto (ho ya ho Senyesemane le SeAforikanse)

hobane pholisi ya rona ya puo e bolela hore re amohela ditlhoko tsa puo le maemo a teng hona jwale. Kahoo dimmojule tseo ho tsona baithuti ba thabelang Senyesemane ba leng teng di fumaneha ka Senyesemane. Ho boetse ho na le botoloki bo itseng ho Setswana Khamphaseng ya Potchefstroom bakeng sa ditelase tsa BEd ya Boemo ba Motheo.

Puo ya thuto e sebediswang khamphaseng ya Mafikeng boholo ke Senyesemane. Khamphaseng ya Vaal ho sebediswa SeAforikanse le Senyesemane selemong sa pele, ebe kamora moo ke Senyesemane feela.

Kahoo molawana wa dipuo o sebediswa ka tsela tse fapaneng khamphaseng ka nngwe, ho latela maemo a itseng a moo.

Ka sena se boletsweng ka hodimo ha re re re etsa tsohle ka nepo, empa re leka ka thata ho ba le tekano ho bohle. Mme leha re lemoha hore botoloki hase tharollo e ntle ho fetisisa, ho a kgahlisa ho lemoha hore baithuti ba bang ha ba na bothata le bona ho hang mme ba pasa dithuto tsa bona ka makgabane a phahameng haholo. Ba bang hape ba utlwa e le mokgelo – ho bolelang hore botoloki bo ba thibela ho ikutlwa e le karolo ya sehlopha kahohlehole. Re nka maikutlo ana ka botiyo bohle mme re leka ka hohle ho sebetsana le taba ena.

Re a dumela hore re hloka ho sebetsa ka thata ho feta bakeng sa baithuti bao e seng dibui tsa puo ya Mme ya Senyesemane le SeAforikanse – bao ho rona e leng baithuti ba Setswana- le ba Sesotho.

Leha ho le jwalo, ha ho dihlopha, ntle le moo dipuo tsena di rutwang jwalo ka dithuto tswa puo, tse rutwang ka puo ya Setswana kapa Sesotho. Ditataiso tse itseng tsa thuto hammoho le dipampiri tsa diteko le dihlahlobo le tsona di fetoletswa ho Setswana le Sesotho. Re bona hore tshebetso ena e hlile e thusa kutlwisiso ya baithuti.

Lefapha la Thuto e Phahameng le Thupello le lebelletse hore diyunivesithi di lemohe bokgoni ba dipuo tsa bohloholo (hammoho le SeAforikanse) jwaloka dipuo tse ka sebediswang ho ruta dithuto. Sehlopha sa tshebetso sa lefapha (moo ho sona NWU e nang le boemedi) hajwale e sebetsana le molawana o motjha bakeng sa thuto e phahameng.

Re labalabela hore sehlopha sena sa tshebetso se tla fana ka motheo bakeng sa ho neha dipuo tsa seAforika bohlalefi. Feela, hobane motheo wa phano ena ya bohlalefi ha e so thewe ditolong tsa poraemari le tse phahameng, diyunivesithi di sokola ho etsa mosebetsi ona. Ketso ya mantswe bakeng sa dithuto e se e hlahisitswe dilemong tse fetileng mme e nehelanwe ho Tshebetso ya Naha ya Ketso ya Mantswe, mme kahoo taba ena hase yona phephetso e kgolokgolo.

NWU e nakong eo ka yona molawana wa yona wa puo o lokelang ho shejwabotjha, e leng ntho e etsahalang dilemo tse ding le tse ding tse hlano ho dula e kgema le diketsahalo tse amanang le puo, le ho netefatsa tswelletso ya tsela ya tshebediso ya dipuo tse ngata eo yunivesithi e e kgethileng. Molawana ona o hlahisitswe le ho amohelwa ka 2007 mme wa lekolwabotjha ka 2012, mme o tlameha ho lekolwabotjha hape ka 2017. Re leka ka hohlehole ho etsa tekolobotjha ka tsela e nepahetseng kamoo ho kgonehang, re sebedisa odite e phethahetseng ya puo ho tataisa tshebetso ya tekolobotjha.

Ha re ya re lebile odite ya selemong sena, botsamaisi ba NWU bo kgethile sehlopha sa tshebetso selemong se fetileng ho fuputsa dikgeo dife kapa dife molawaneng wa rona ele ho netefatsa phano ya ditlatsetso bakeng sa sena oditing.

Sehlopha sa tshebetso sa tekolobotjha ya morero wa thuto se fumane hore nako e loketse bakeng sa ho tloha tikolohong ya hajwale ya thuto ka dipuo tse pedi ho ya ho ya dipuo tse ngata ele ho ka nehelana ka bohlalefi ho Setswana le Sesotho dikarolong tsohle tsa NWU. Sena se boetse se tla kenyeletsa hore re tsepame hodima ntshetsopele le ho babatsa kopano ya ditso ka mokgwa wa tikoloho ya dipuo tse ngata – hahloholo ka ho ntshetsapele thuto ka dipuo tse ngata.

Morero wa rona hara e meng ke ho fana ka dithuto ka Setswana le Sesotho ho dithuto tse hlwauweng tsa bohlokwa tsa mosebetsi wa matsoho, ka disebediswa tsa ho ithuta tse fumanehang ka dipuo tse tharo le botloki ba thuto ho ya ho Senyesemane le SeAforikanse. Kgokahano ya sehlopha le yona e tla etswa ka dipuo tse tharo, e le ho kgothaletsa tshebediso ya dipuo tsohle tse tharo ka sehlopheng.

Re nahana hore dibui tseo e seng tsa puo ya Mme tsa dipuo tsena di tla fumana tsebo ya tshebetso ya tsona makaleng a bona a seporofeshenale. Letsholo lena le tla tshehetswa ke dithuto tsa motheo ya kutlwisiso ya puo bakeng sa dibui tseo e seng tsa puo ya Mme tsa dipuo tsena.

Motheo wa mokgwa ona wa puo tse ngata (kapa ka nepo ho feta, dipuo tse kopaneng) ke mohopolo wa tshebediso ya dipuo tse ngata e thehilweng hodima puo ya Mme, moo kutlwisiso e etsahalang ka puo ya Mme, mme e theha motheo wa ho ithuta puo ho hlahisa mehopollo e tshwanang ka dipuo tse ding.

Ke ka ho latela mohopolo ona maAforika Borwa a mangata a nang le bokgoni ba dipuo tse pedi le tse ngata. Re dipaki tsa hore sena se a sebetsa!

NWU e dula e ikitlaelletsa ho aha tshebediso ya dipuo tse ngata empa re lemoha hore e tla hloka kamohelo ya phetophetoho le maikutlo a matle ho tswa ho baithuti le matitjhere ka bobedi.

Kahoo ke ipiletsa ho bohle ba amehang ho etsa tlatsetso e molemo ho morero ona o tswelang. Sena se tla tshehetso boteng ba NWU ba nako e telelele.